

Türkiye ve Abd’de Rekabeti Düzenleyen ve Denetleyen Kuruluşlar

Tarık İLİMAN*, Recep TEKELİ†

ÖZET

Günümüzde piyasa ekonomisini etkin kılan en önemli özelliklerden biri “rekabet” tir. Piyasa mekanizması içinde daha kaliteli ürün sunabilmek ve hizmet sağlayabilmek, kullanılan araç gereçlerin teknolojik bakımdan ilerleyişini devam ettirebilmek rekabet ile mümkün olabilmektedir. Piyasa içinde yer alan bazı ajanlar rekabeti bozucu ve adil olmayan faaliyetlerde bulunarak başta tüketiciler olmak üzere hizmet sunan girişimcilere de zarar verebilmektedir. Rekabetin adil olmayan ve aldatıcı etkilerinden zarar gören aktörler haklarını korumak amacıyla piyasa üstü bir otoriteye ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD)’de rekabeti olumsuz yönde etkileyen ve rekabeti bozucu her türlü iş ve eylemler Federal Ticaret Komisyonu (FTC) tarafından incelenmektedir. Türkiye’de ise bu görevi Rekabet Kurumu (RK) üstlenmektedir. Rekabet Kurumu piyasa içinde özellikle rekabeti bozucu, aldatıcı, adil olmayan işlemler gerçekleştirenlere kusurlarına göre milyonlarca liralık idari para cezası uygulamakta ve böylece tür iş ve eylemleri yapanları caydırma yoluna gitmektedir.

Bu çalışmada; FTC ve RK görevleri, yetkileri ve ellerinde bulundurdukları yetkilerin hukuksal zeminleri açısından teorik olarak karşılaştırılmakta olup FTC’nin RK’ya göre Anayasal bakımdan daha güçlü bir hukuki zemine ve etkiye sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Federal Ticaret Komisyonu, Rekabet Kurumu, Anayasal Hukuksal Zemini*

Regulatory Agencies Which Regulate Competition in Turkey And Usa

Tarık İLİMAN‡, Recep TEKELİ§

ABSTRACT

Nowadays, “competition” is one of the most important features that makes the market economy effective. It is possible with competition to provide goods and services with higher quality and sustain technological progress in the market economy. The some actors within market economy can disadvantage particularly consumers and entrepreneurs who provide goods and services being involved in unfair activities which ruins competition. The actors who are damaged by unfair and deceptive effect of competition need an authority which regulates market economy to protect their rights. For that reason, the unfair and deceptive methods and any situations that led to lessen competition in the USA economy have been examined by the FTC. This task has been undertaken by RK in Turkey. The Competition Authority implement particularly hundreds of millions of liras to whom commit fraudulent acts and thus it chooses this way that deters them from these kinds of illegal acts.

In this study; the FTC and RK have been compared with respect to their duties and authorities and its legal basis and it has been revealed that the FTC has much more strong legal basis rather than the RK in terms of constitutional assurance in Turkey.

Keywords: *IRA, FTC, Competition Authority, Legal Basis*

* Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Araştırma Görevlisi

† Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın İktisat Fakültesi, Maliye Bölümü, Profesör Doktor

‡ Adnan Menderes University, Nazilli Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Public Finance, tarikiliman@hotmail.com

§ Adnan Menderes University, Aydın Economy Faculty, Department of Public Finance, rtekel@adu.edu.tr

1. Giriş

Günümüzde genel olarak, başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomisi olmak üzere birçok dünya ülkesi ekonomilerinde geçerli olan sistem piyasa ekonomileridir. Pazar ekonomisi olarak ta adlandırılan piyasa ekonomisi; piyasada yer alan aktörlerin piyasadaki tutum ve davranışlarına göre yönlendirilmekte olup merkezi hükümetin etkilerinden arındırılmış bir şekilde çalışmaktadır. Piyasa ekonomisine işlerlik kazandıran en önemli etken ise “rekabet” olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojik gelişme ve ilerlemenin sağlanabilmesi, piyasada daha kaliteli ürün ve hizmet tedarik edilebilmesi piyasada iyi işlerlik kazandırılmış olan rekabet ile mümkün olabilmektedir. Piyasada yer alan bazı aktörler rekabeti bozucu faaliyetlerde bulunarak gerek tüketicilere daha kötü hizmet sunmakta gerekse de piyasa ekonomisi içindeki diğer aktörlerinde bundan zarar görmesine sebep olmaktadır. Rekabetin adil olmayan ve aldatici etkilerinden zarar gören aktörlerin hakkını korumak amacıyla piyasa üstü bir otoriteye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple ABD’de rekabeti düzenlemek amacıyla orijinal ismi “*The Federal Trade Commission*” olan Federal Ticaret Komisyonu oluşturulmuştur. Türkiye’de ise piyasa ekonomisi içinde rekabeti düzenlemek ve işler hale getirmek amacıyla Rekabet Kurumu oluşturulmuştur.

Bu bağlamda, çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde piyasa üstü otoriteler olarak kabul edilen ve kendi bağımsızlıkları ve tüzel kişilikleri olan Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar (DDK) hakkında bilgi verilerek, ortaya çıkış nedenleri incelenmiştir.

İkinci bölümde ise, ABD’de piyasa ekonomisi içinde rekabetin bozucu etkilerini yok etmek amacıyla oluşturulmuş olan FTC incelenerek hukuki yaptırım dayanakları tartışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Türkiye’de pazar ekonomisinde ortaya çıkabilecek ve rekabeti olumsuz yönde etkileyecek olan her türlü iş ve eylemleri önlemek üzere oluşturulan piyasa üstü bir kuruluş olarak görev yapan kendine haiz tüzel kişiliği bulunan Rekabet Kurumu (RK) ve RK’nın düzenleme, denetleme ve müeyyidelerinin hukuksal zemini açıklanmıştır.

Sonuç bölümünde ise, ABD’de rekabeti düzenleyen FTC ve Türkiye’de rekabeti düzenleyen RK’nın sahip olduğu düzenleme ve denetleme yetkilerininin hukuksal zeminleri teorik düzeyde karşılaştırmalı olarak gözler önüne serilmiştir.

2. Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar

“*Düzenleyici Kuruluşlar*” ya da “*Bağımsız İdari Otoriteler*” özellikle 1970 ve 1980’li yıllarda ortaya çıkan ve giderek yaygınlaşan, kendilerine özgü “*özerklik*” ve “*bağımsızlığa*” sahip olan örgütlerdir. Bu kurumların ülkeden ülkeye farklı özellikler göstermesi ve farklı yapısal formlarda oluşturulması, üzerinde uzlaşılan net bir DDK tanımlaması yapılmasını güçleştirmektedir (Sobacı, 2006: 159). Bu zorluklara rağmen, DDK’ların genel özelliklerinden hareketle uygun bir tanımının yapılması mümkün olabilmektedir. “*Düzenleyici Kurullar*” geleneksel idari yapının dışında yer alan, bağımsızlıkları bir takım kanunlar ile güvence altına alınmış olan, belli sektörlerin (özellikle altyapı, iletişim, enerji vb.) çalışma düzenini ve hukuka uygunluğunu sağlayan ve müdahale yetkisine sahip olan kuruluşlar olarak adlandırılabilirler (Pişkin, 2010: 1).

Yirminci yüzyıldan bugüne, ABD’de DDK’lar hem merkezi hem de federal düzeyde birbiri ile bağlantılı ve doğal tekel oluşumlarına açık olan sektörlerde (*telekomünikasyon, elektrik ve su*) düzenlemeler yapmaktadır (Montoya ve Trillas, 2013: 39). DDK’lar bu düzenlemeleri yaparken bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Bunlara örnek olarak; malın piyasaya giriş şartlarını belirlemek ve fiyat düzenlemesi yapmak gösterilebilir. Çünkü düzenlemeyi yapacak olan Bağımsız Kuruluş piyasanın içinde aktif olarak yer almadan piyasaya müdahale ederek hem malın fiyatını düzenleme, hem de üretim ve dağıtımda etkinliği sağlamak durumundadır. Dolayısıyla, DDK’ların hizmetin hüküm ve koşullarını ana hatları ile belirleyebilmesi, yatırım ve finans planlarını yeniden değerlendirebilmesi ve şeffaf yönetim prosedürleri uygulayarak fiyatı belirleyebilmesi bakımından yarı yargısal bir yapıya sahip olduğu söylenebilir (Joskow, 2005: 72).

2.1 Düzenleyici Kuruluşların Ortaya Çıkış Nedenleri

Ülke ekonomisi içinde yer alan bazı sektörler (*enerji, ekonomik rekabet, bankacılık, finans, iletişim vb.*) hayati önem taşımaktadır. Bu sektörler, piyasa içinde aktif rol oynayan bazı aktörlerin (*girişimciler, üreticiler, çıkar-baskı grupları*) ve politikacıların baskılarına maruz kalmakta, bu sebeple etkinlikten ve verimlilikten uzak bir performans sergilemektedirler. Dolayısıyla, kaynak dağıtımında etkinliğin sağlanması ve tüketici haklarının korunması ihtiyacı bu kurumların ortaya çıkışında temel sebep olarak gösterilmektedir (Tatal, 2014: 160). Bu anlayış çerçevesinde kurulmuş olan DDK’lar bir bakıma ülke ekonomisi içinde önemli rol oynayan bu sektörlerin objektif ve yansız olarak yönetilmelerinin bir güvencesi olarak görülmektedir.

DDK’lar birçok ülkede farklı isimler altında kurulmuş olmalarına rağmen, ortaya çıkış sebeplerinde ortak özellik bulunmaktadır. Bunlar; bireylerin, temel hak ve özgürlükleri aşamasında hukuki olmayan yaptırımlara maruz kalmasını önlemek, ekonomik düzenin çarpık işleyişine müdahale etmek, yeni teknolojik araçların ve devletin kullanmış olduğu mali araçların tehdit ve ihlallerine karşı koruma ve kollama görevlerini yerine getirmek olarak sıralanabilir (Kestane, 2002: 7).

2.2 Amerika’da Bağımsız Düzenleyici Kuruluşların Geçmişi

DDK’ların Anglo-Amerikan ülkelerinde ortaya çıkarak, daha sonraları dünyanın geri kalanına yayıldığı gözlenmektedir. İlk defa ABD’de kurulan bu kurullar orijinal ismi ile “*Independent Regulatory Agencies*” olarak literatüre geçmişlerdir. Bu isimlerin yanında “*commission, administration, board, service, foundation, corporation, authourity*” olarak ta adlandırılmaktadır (Öztürk, 2003). Amerika Birleşik Devletlerinde ilk kurulan DDK “*Eyaletler Arası Ticaret Komisyonudur*”. Kuruluşun amacı, eyaletler arası ticari ilişkilere etkinlik ve işlerlik kazandırmaktır. Günümüzde ABD’de “*Yeterlik Sistemini Koruma Kurulu*”, “*Nükleer Düzenleme Kurulu*”, “*Federal İletişim Komisyonu*”, “*Sermaye Piyasası Kurulu*” gibi farklı sektörlerde düzenleme ve denetim görevi üstlenen sayıları elliden fazla DDK bulunmaktadır (Bahran, 2002: 117). Bu kurumların Anglo-Amerikan ülkelerinde ortaya çıkmasının asıl sebebi ise meclisin yani yasama organının yürütme erkine (hükümete) olan güvensizliğidir (Tatal, 2014: 26). Buna dayalı olarak, ABD’de Kongre, DDK’lar

aracılığı ile Başkanın ve Bakanların yetkilerini belirli faaliyet alanlarında kısıtlamayı amaçlamıştır.

2.3 Türkiye’de Bağımsız Düzenleyici Kuruluşların Geçmişi

Türkiye’de DDK’ların kurulmasındaki en büyük faktörün arkasında siyasi konjonktürün etkisi olduğu görülmektedir. Türkiye’de özellikle 1990’lı yıllarda koalisyon hükümetlerinin sık sık değişmesi, rant kollama faaliyetlerinin ve adam kayırmacılığın giderek artması ve liyakat kurallarının işlevini yitirmesi ile birlikte DDK’lara gereksinim giderek artmıştır (TÜSİAD, 2002: 62). Türkiye’de kurulan ilk DDK, 21 Aralık 1959 tarihli yasayla kurulmuş olan “*Sigorta Murakebe Kurulu*”dur. Kurulun amacı, sigorta şirketlerinin işlemlerini denetlemektir. Kurul 1993 yılında 510 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Hazine Müsteşarlığı bünyesine alınarak sadece teftiş birimi haline getirilmiştir (TÜSİAD, 2002: 152-153).

1980’li yıllarla birlikte Türkiye’de de küreselleşmenin de etkisiyle devletin sunduğu mal ve hizmetlerin azaltılması ve KİT’lerin özelleştirilmesi gibi konular gündemin ana maddesini oluşturmuştur. Bu aşamada, yapılacak olan özelleştirmeler sonucunda ortaya çıkması muhtemel olarak görülen özel tekellerin oluşumunu engellemek amacıyla DDK’ların kurulmasına karar verilmiştir (Karakaş, 2008: 110).

3. Federal Ticaret Komisyonu

Federal Ticaret Komisyonu ilk olarak 1914 yılında ABD’de rekabetin adil olmayan usül ve yöntemlerini tanımlamak ve bu işlemler hakkında hüküm vermek amacıyla kurulmuş olan bir otoritedir. Başkan Woodrow Wilson’un yenilikçi seçim vaadi olarak ortaya attığı büyük şirketlere ve onların destekçilerine, büyük çıkar gruplarına karşı dürüstlikle çalışacak olan ve “*Eyaletler Arası Ticaret Komisyonu*” olarak bilinen FTC kurulmuştur (Hovenkamp, 2010: 1).

Federal Ticaret Komisyonu, 2 farklı bürodan oluşmaktadır. Bunlar “*Bureau of Competition*” (Rekabet Bürosu) ve “*Bureau of Consumer Protection*” (Tüketiciyi Koruma Bürosu) olarak karşımıza çıkmaktadır. Rekabet bürosu, ekonomide rekabeti olumsuz yönde etkileyen tekelciliğe karşı (*anti-tröst*) faaliyette bulunmaktadır. Tüketiciyi Koruma Bürosu ise tüketicileri, firmaların yanıltıcı ve aldatıcı her türlü iş ve işlemlerinden korumak amacıyla faaliyet göstermektedir (Hovenkamp, 2010: 3).

3.1 Soruşturma Otoritesi Olarak Federal Ticaret Komisyonu

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Anayasası’nın 15. Maddesinde “alış-veriş ve ticaret” ile ilgili hükümleri içeren alt başlığında ve Federal Ticaret Komisyonu (FTC) kanunu 3. Bölümünü oluşturan kanunlar çerçevesinde FTC’nin genel çerçevesi oluşturulmuştur. Buna göre; bankacılık, yatırım ve kredi kuruluşları hariç olmak üzere ABD’nin herhangi bir bölgesinde piyasada faaliyet gösteren ve ticareti etkileyen şirket, ortaklık, ve

organizasyonların işleyişleri hakkında her türlü bilgi toplama ve toplanan bilgileri derleme, düzenleme ve bu bilgiler ışığında soruşturma açma yetkisi ile donatılmıştır.

3.2 Sarih Soruşturma Otoritesi Olarak Federal Ticaret Komisyonu

Komisyonun sarih soruşturma yetkileri *FTC kanununun (6, 9 ve 20.) bölümlerinde ve ABD Anayasası 15. Madde 46, 49 ve 57b-1 bölümlerinde* yer almaktadır. Buna göre; Komisyon, soruşturma başlatma ve cebri işlemleri uygulama yetkisi ile donatılmıştır. *ABD Anayasası 18a bölümünde* yer alan hükümler gereğince şirket birleşmeleri öncesi bildirimleri gerekli kılınmaktadır. Buna ek olarak, FTC tarafından gerekli bilgiler elde edilesiye kadar şirketlerin örtülü kazanç elde edilmesinin önüne geçilerek böylelikle FTC'nin işleyişine de etkinlik kazandırılmaktadır.

3.3 İnfaz Salahiyeti

Soruşturmalara müteakip olarak, komisyon eğer kanunlarında yazılı olan “*inandırıcı sebepler*” olarak adlandırılan hukukun ihlal edildiği durumlarda uygulama kararlarını yürürlüğe koyabilmektedir. Komisyon bu yetkiyi kullanırken kendi kanununa ve ABD Anayasasına uygun şekilde hareket etmektedir.

3.4 Tüketiciyi Koruma

FTC Kanunu 5. Bölümü ve 15 ABD Anayasası 45(a)(1) de yazılı olan gerekçelere göre, “*piyasada adil olmayan ve tüketiciyi aldatıcı her türlü iş ve eylemlere ya da ticareti etkileyen her türlü illegal işbirliklerine*” karşı tüketiciyi koruma ve yaptırım uygulama yetkisi Federal Ticaret Komisyonuna devredilmiştir.

15 ABD Anayasası 45(n) Bölümünde yer alan kanun gerekçesine göre; tüketiciye önemli ölçüde zarar veren ve tüketicilerin maruz kaldığı zararları kendilerince telafi etmelerinin mümkün olmadığı durumlar veya tüketicilerin minimal derecede elde edecekleri faydanın katlanmak zorunda kalacakları zararları telafi edemediği ve rekabetin olumsuz etkilendiği durumlar “*adil olmayan*” eylemler olarak tanımlanmıştır. Bunlara ek olarak, komisyon sarih tüketici kanunları oluşturarak tüketicileri korumayı amaçlamaktadır. Bu kanunlara örnek olarak (*Eşit Kredi Fırsatı Kanunu, Adil Kredi Raporlama Kanunu, Sigara Sınıflama Kanunu*) gösterilebilmektedir.

Komisyon, tüketiciyi koruma kanunun esas gerekçelerini *idari ve adli* süreçler olmak üzere iki farklı şekilde uygulamaktadır.

3.5 İdari Uygulamalar

İdari süreçte komisyon “*idari yargı hukuku dahilinde*” ya da kendi uyguladığı “*düzenleyici işlem yapma*” prosedürleri dahilinde karar vermektedir.

3.5.1 İdari Yargı

FTC Kanununun 5. Bölümünün (b) bendinde yer alan maddeye göre, komisyon tüketiciyi “*aldatan, adil olmayan her türlü eylem(ler) veya iş(ler)*” hakkında soruşturma başlatabilmektedir. Kanunlarda geçen “*inandırıcı sebep*” tanımlaması hukukun ihlal edilmiş olduğunun göstergesidir. Böyle durumlarda, komisyon tüketiciyi aldatan kişiler hakkında yaptıkları usulsüz eylemlerden dolayı resmi şikâyette bulunabilmektedir. Eğer davalı olan taraf suçlamalar karşısında savunma hakkı talep ederse, kendisini hiçbir şekilde sorumluluk altına sokmayacak olan “*onay anlaşmasına*” imza atarak tüm haklarını yargı kontrolüne devretmektedir. Komisyonun önerilen “*onay anlaşmasını*” kabul etmesi halinde, yapılan anlaşma 30 gün** boyunca kamuya açık şekilde takip edilmeye devam edilecektir.

3.5.2 İdari Davalar

Eğer sanık diğer bir ifade ile davalı olan taraf suçlamaları onaylar ve razı olursa, şikâyet hakkında idari hâkimden önce hüküm verilmektedir. Tüketiciyi koruma davası FTC bünyesinde bulunan “*şikâyet heyeti*” tarafından yürütülmektedir. Şikâyet heyeti ise tüketiciyi koruma bürosu personelinden oluşmaktadır. Duruşma sonunda idari hâkim ilk kararını olayla ilgili yapmış olduğu çıkarımlara, emsal teşkil edecek olan kararları da dikkate alarak tebliğ etmektedir. İdari hâkim ayrıca şikâyet maddesini durdurma, yürürlükten kaldırma veya reddetme gibi haklarının olduğunu da hem “*şikâyet heyet*” ine hem de “*davalı*” ya bildirebilmektedir. “*Şikâyet heyeti*” ya da “*davalı*” veya her ikisi hâkim tarafından verilmiş olan ilk kararı temyize götürebilmektedir.

FTC Kanunu 5. Bölüm (c) bendine ve 15 ABD Anayasası 45. Bölümünde yer alan maddelere göre, ilk kararın temyize gitmesi ile komisyon yazılı belge ve evraklarını, sözel kanıt oluşturan argümanlarını bir araya getirerek son kararın uygulanabilmesi için başvuruda bulunur. Komisyonun vereceği son karar, yayımlanmış olan rapora karşı olan davalı tarafından konu ile ilgilenebilecek olan mahkemeye dilekçe verilerek temyize götürülebilir. Eğer temyiz mahkemesi komisyonun raporunu kabul ederse, mahkeme raporu uygulamak için kendi raporunu ve kararını yürürlüğe koymaktadır.

3.6 Nihai Komisyon Kararlarının Uygulanması ve Para Cezası

FTC Kanunu 5(1) hükmü uyarınca ve 15 ABD Anayasası 45(1) Bölümünde yer alan hükümler doğrultusunda komisyon talimatı, inceleme mahkemesinde ya da komisyonda kalmadığı sürece hazırlandıktan 60 gün sonra son şeklini almaktadır. Davalı olan tarafın

** Komisyonun süreyi belirleme yetkisi bulunmaktadır.

nihai hükmü ihlal etmesi durumunda, yapmış olduğu her ihlal için *16.000 ABD Doları para cezasına* mahkum edilmektedir. Verilen ceza yerel mahkeme tarafından değerlendirilerek komisyon raporuna göre hükmedilmiş olan cezanın uygulanması aşamasına geçilmektedir.

FTC Kanunu 19. Bölümü ve 15 ABD Anayasası 57b Bölümlerinde yer alan hükümlere göre, hukuka uygun olmayan fiillerinden dolayı para cezasına çarptırılmış olan kişiler vermiş oldukları zararı tazmin etmeleri gerekmektedir. Komisyonunda zarara uğramış olan kişi ise “*dürüst olmayan ve hileli durumlar altında kalan makul bir insan*” olarak tanımlanmaktadır.

FTC kanunu 5(a), 5(m)(1)(B) ve 15 ABD Anayasası 45(m)(1)(B) bölümlerinde yer alan hükümler çerçevesinde komisyonun para cezalarını davalı olmayan taraflardan da tahsil edebileceğini vurgulamaktadır. Buna göre komisyon idari yargısal işlemin adil olmadığı kanısına ulaştığında ya da nihai durdurma kararı tebliğ edildiğinde bazı kanıtlar ortaya koyarak komisyon tarafından açık seçik beyan edilmiş olan standartları ihlal eden dava konusu yapılmayan kişilerden de para cezalarını tahsil edebilmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için komisyonun öncelikle zarar veren kişiyi tanımlaması gerekmektedir. Zarar veren kişi “*adil davranmayan ve hileli olarak hareket ederek kanunları ve hukukun üstünlüğünü zedeleyen kişi*” olarak tanımlanmaktadır. Komisyonun bu kişinin zarar verdiğini kanıtlayabilmesi için mütecevizi tayin etmiş olması ve karar özetini bir kopyası ile birlikte umumiyetle açıklaması gerekmektedir.

3.7 Düzenleyici İşlem Yapma

İdari yargısal boyutta özel kişilere karşı, komisyon endüstri çapında sıklıkla görülen adil olmayan ve aldatıcı işlere çözüm getirebilmek amacıyla ticari regülasyonları kullanabilmektedir. *FTC Kanun 18. Bölüm ve 15 ABD Anayasası 57a Bölümlerinde yer alan hükümlere* göre komisyon “*adil olmayan aldatıcı eylemleri ve ticareti olumsuz etkileyen anlaşma kurallarını*” kanunun özel tanımını yaparak açıklamakla yetkilendirilmiştir. Düzenleyici işlemlerin yapılma aşamasından önce ise komisyonun, olağan ve sürekliliğini muhafaza eden kural koyucu tarafından belirlenmiş olan uygulamaların diğer bir ifade ile “*inandırıcı sebepler*” ibaresi içerisinde sayılabilecek olan nedenlere sahip olması gerekmektedir.

FTC Kanunu 5(m)(1)(A) Bölümü ve 15 ABD Anayasası 45(m)(1)(A) Bölümlerinde yer alan hükümlere göre, komisyon ticari regülasyon kuralını yayınladıktan sonra, “*tüketiciyi kasıtlı olarak aldatan ya hukuki meşruiyeti yok sayarak tüketiciyi haksız yere zarara uğratanlar*” verdikleri her zarar için *11.000 ABD Doları para cezasını* ödemekle yükümlü tutulmaktadır. Komisyon para cezalarını yerel mahkemeye dava açarak elde etmektedir.

3.8 Adli Uygulamalar

FTC Kanunu 13(b) Bölümü ve 15 ABD Anayasası 53(b) Bölümünde yer alan hükümler gereğince komisyon “*ihtiyari tedbir kararı veya kati mahkeme emri*” talebinde bulunabilmektedir. İlk olarak, komisyonun uygulamış olduğu kanunlara uygunsuz hareket

eden “*usulsüzlük yapan ya da usulsüzlük yapmak üzere olan*” taraflar “*inandırıcı sebepler*” başlığı altında yer alıyorsa, komisyonun zarara uğratan taraflar aleyhine “*ihtiyari tedbir kararı*” talep etmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. İkinci durumda ise “*uygun durumlarda*” komisyon “*kati mahkeme emri*” talebinde bulunarak, mahkeme de bu talebe cevaben kati mahkeme emri kararını yürürlüğe koyabilmektedir.

3.9 Antitröst

Komisyon, “*Rekabet Bürosu*” vasıtasıyla çeşitli anti tröst hukuk kurallarını uygulamaktadır. *FTC Kanunu ve Clayton Kanunu 5(a) Bölümü ve 15 ABD Anayasası 45(a) Bölümünde* iki önemli yasa hükmü yer almaktadır. Bunlardan ilki “*haksız rekabet metotları*”, ikincisi ise “*büyük ölçüde rekabeti azaltan yatırımlar*” olarak ifade edilmektedir. Tüketiciyi bu haksız uygulamalardan korumak amacıyla, komisyon gerek idari gerekse de idari yaptırım yetkilerini kullanmaktadır.

Aşağıdaki Tablo 1’de FTC’nin anti-tröst oluşumları önlemek amacıyla uygulamış olduğu adli uygulamalar ve yasal dayanakları ele alınmaktadır. Buna göre;

- FTC anti-tröst uygulamaları önlemek amacıyla ihtiyari tedbir kararları ya da kati mahkeme kararları elde ederek tüketicileri korumayı amaçlamaktadır. Usulsüz olarak gerçekleştirilen “*şirket birleşmelerinin*” tespit edildiği durumda FTC ihtiyari tedbir kararları elde edebilmektedir. Ayrıca, “*anti-tröst usulsüzlükleri, haksız zenginleşme durumu, hukukun ihlal edilmesi durumunda tüketicinin katlanmak zorunda kaldığı zararın tazmini*” gibi durumlarda ise FTC kati mahkem emri elde edebilmektedir. FTC’ nin anti-tröst oluşumları engellemek amacıyla uygulamış olduğu adli uygulamaların, sadece kendi kanunlarında yer alması bakımından diğer tedbirlere göre hukuki zeminin çok güçlü olmadığı göze çarpmaktadır.

Tablo 1. Federal Ticaret Komisyonu Anti-Tröst Oluşumların Önlenmesine Karşı Uygulamış Olduğu Adli Uygulamalar ve Yasal Dayanakları

FEDERAL TİCARET KOMİSYONU (The Federal Trade Commission)			
Anti-Tröst (Anti-trust)			
Adli Uygulamalar (Judicial Enforcement)		Yer Aldığı Kanun	
İhtiyari Tedbir Kararları	Şirket Birleşmeleri	FTC Kanun 13 (b)	
Kati Mahkeme Emri	Anti-tröst	FTC Kanun 13 (b)	

	Usulsüzlükleri Haksız Zenginleşme Durumu Tüketicinin Katlanmak Zorunda Kalacağı Zararın Tazmini	
--	---	--

3.10 İdari Yargı

FTC Kanunu 5(b) Bölümünde yer alan madde uyarınca idari yargılama süreci başlangıcıyla birlikte komisyon “*haksız rekabet metotlarına*” tıpkı “*aldatıcı veya adil olmayan eylemlere*” karşı uygulamış olduğu dava açma hakkına sahiptir. Clayton Kanununun ihlal edildiği durumlarda, komisyon *Clayton Kanunu 11. Bölümü ve 15 ABD Anayasası 21. Bölümlerinde* yer alan hükümler uyarınca işlem yapmaktadır. Tüketiciyi koruma kararlarıyla ilgili olan denetimler ve incelemeler FTC Antitröst yargı denetimi için olan prosedürler ile paralellik göstermektedir. Anti tröst düzenini bozucu eylemler de *FTC Kanunu 5(1) Bölümü ve Clayton Kanunu 11(1) Bölümünde* yer alan maddeler uyarınca *para cezası ile cezalandırılmaktadır*.

Aşağıdaki Tablo 2’de FTC’nin tüketicileri koruma ve anti-tröst oluşumları caydırıcı uygulamış olduğu idari yöntemler ile yasal dayanakları ele alınmaktadır. Buna göre;

- İdari yargılama, düzenleyici işlem yapma, para cezaları, sebep olunan zararın tazmini ve ticaret regülasyonları gibi gerekli önlemler alınarak idari uygulamaları gösterilmektedir. Asıl önemli olan ise, bu yetki ve yaptırım gücüne temel teşkil eden yasalardır. FTC bu yetki ve yaptırım gücünü hem kendi kanunundan hem de 15 Kod’lu Ticaret ve Alış-Veriş İsimli Anayasasından almaktadır dolayısıyla FTC’nin kararlarının bağlayıcı ve güçlü bir zemin üzerine inşa edildiği açıktır.

Tablo 2. Federal Ticaret Komisyonu Tüketicileri Koruma ve Anti-tröst Oluşumuna Karşı Uygulamış Olduğu İdari Uygulamalar ve Yasal Dayanakları

FEDERAL TİCARET KOMİSYONU (The Federal Trade Commission)	
Tüketicileri Koruma (Consumer Protect) & Anti-Tröst (Antitrust)	
İdari Uygulamalar	Yer Aldığı Kanun
İdari Yargılama	<i>FTC Kanun Bölüm 5b</i> <i>FTC Kanun Bölüm 5c</i> <i>Clayton Kanun Bölüm 11</i> <i>15 ABD Bölüm 21</i> <i>15 ABD Bölüm 45(c)</i>

Düzenleyici İşlem Yapma	<i>FTC Kanun Bölüm 18</i> <i>15 ABD Bölüm 57a</i>
Para Cezaları	<i>FTC Kanun Bölüm 5(m)(1)(A)</i> <i>Clayton Kanun Bölüm 11(1)</i> <i>15ABD Bölüm 45(m)(1)(A)</i>
Sebep Olunan Zararın Tazmini	<i>FTC Kanun Bölüm 19</i> <i>15 ABD Bölüm 57(b)</i>
Ticaret Regülasyonları	<i>FTC Kanun Bölüm 18</i> <i>FTC Kanun Bölüm 6(g)</i> <i>15 ABD Bölüm 57 (a)</i>

Not: “Clayton Kanun” sadece anti-tröstler için kullanılmaktadır.

3.11 Düzenleyici İşlem Yapma

FTC Kanunu 18. Bölümü “adil olmayan ve aldatıcı iş ve eylemler” ve ticaret regülasyonu kurallarını ilan etmek amacıyla yetkilendiren maddeleri belirten hükümleri içermektedir. FTC Kanunu 18. Bölümünden önce geçerli olan kararname yine aynı kanunun 6(g) Bölümünde yer almaktadır. Eski kararname diğer bir ifade ile FTC Kanunu 6(g) Bölümünde yer alan hükme göre ise komisyon “kural çıkarma ve bu kurallar doğrultusunda hareket etmeyen bireyler için yaptırım uygulama hakkına sahiptir.”

Örnek olarak ise 1974 yılında Ulusal Petrol Rafineleri Ortaklığına FTC Kanunu 6(g) Bölümünde yer alan hükümler doğrultusunda getirilen düzenleme ile gaz pompalarına octan sınıflandırılması getirilmiştir. Görüldüğü üzere, FTC Kanunu 6(g) Bölümünde yer alan regülasyonlar tüketici koruma kuralları olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.12 Adli Uygulamalar

FTC Kanunu 13(b) Bölümünde yer alan madde hükmüne göre adli uygulamalar; komisyonun elde edebileceği ihtiyari tedbir kararları ve kati mahkeme emirleri olarak yer almaktadır. Komisyon bu kanun maddesini, ihtiyari tedbir kararını elde etmek amacıyla şirket birleşmeleri veya FTC idari sürecinin tamamlanmamış kazançlara karşı kullanmaktadır. Komisyon, kati mahkeme emirlerini ise bariz durumlarda yapılan antitröst usulsüzlüklerde, haksız zenginleşmeye karşı vermiş olduğu mücadelede ve tüketicilerin katlanmak zorunda kaldıkları zararın tazmin edilmesi gibi durumlarda elde edebilmektedir.

Aşağıdaki Tablo 3’de FTC’nin tüketicileri koruma amaçlı uygulamış olduğu adli uygulamalar ile yasal dayanakları ele alınmaktadır. Buna göre;

- FTC, ihtiyari tedbir kararları ya da kati mahkeme emri elde ederek tüketicileri korumayı amaçlamaktadır. “Usulsüzlük yapıyor olmak veya usulsüzlük yapmaya başlamak üzere” olmak durumlarında ve “inandırıcı sebepler” diğer bir ifade ile hukukun ihlal edildiğini gösteren durumlar ortaya çıktığı zaman FTC, kendi kanunun

13(b) ve 15 ABD 53(b) hükümlerinden aldığı hukuki yetki ile ihtiyari tedbir kararı elde edebilmektedir. Ayrıca, FTC kanununda yazılı olan ve “uygun durumlar” ibaresi geçen maddeler için de FTC yine kendi kanununun 13(b) ve 15 ABD 53(b) hükümlerinden aldığı hukuki yetki ile kati mahkeme emri elde edebilmektedir. FTC’nin adli uygulama yöntemlerini elde edebilmesi görüldüğü üzere hem kendi kanununa hem de Anayasa ile güvence altına alınarak sağlam bir zemin üzerine inşa edilmiştir.

Tablo 3. Federal Ticaret Komisyonu Tüketicileri Koruma Amaçlı Uygulamış Olduğu Adli Uygulamalar ve Yasal Dayanakları

FEDERAL TİCARET KOMİSYONU (The Federal Trade Commission)			
Tüketicileri Koruma (Consumer Protect)			
Adli Uygulamalar (Judicial Enforcement)			Yer Aldığı Kanun
İhtiyari Kararları	Tedbir	Usulsüzlük yapıyor olmak veya Usulsüzlük yapmaya başlamak üzere olmak (violating or about to violate) İnandırıcı sebepler (reason to believe)	<i>FTC Kanun Bölüm 13 (b)</i> <i>15 ABD 53 (b)</i>
Kati Mahkeme Emri		Uygun durumlarda (in proper case)	<i>FTC Kanun Bölüm 13 (b)</i> <i>15 ABD 53 (b)</i>

4. Rekabet Kurumu

Anayasanın 167’nci maddesinde yer alan madde hükmü gereğince devlete, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alma, piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önleme görev ve sorumluluğunu yüklemektedir. Bu kanun hükmü gereğince 07.12.1994 tarihinde kabul edilen ve 12.12.1994 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak 13.12.1994 tarihinde 4054 sayılı *Rekabetin Korunması Hakkında Kanun* yürürlüğe girmiştir. Bu kanun çerçevesinde, oluşumunu tamamlayan kamu tüzel kişiliğine haiz, idari ve mali özerkliğe sahip *Rekabet Kurumu (RK)* ve kurumun karar organı olan Rekabet Kurulu 05.11.1997

tarihi itibari ile aktif çalışmalarına başlamıştır. Ayrıca, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da kurumun karar organı olan Rekabet Kurulu'nun hangi durumlarda inceleme başlatacağına ve bu incelemeleri sırasında hangi yetkileri ne kapsamda kullanacağına, inceleme sürelerine, inceleme sürecine konu olan tarafların haklarına, inceleme sonucunda uzlaşılan kararların nasıl alınacağına, inceleme esnasında ve sonucunda uygulanacak olan yaptırımlara da yer verilmektedir (Hamzaoğlu, 2013: 19).

4054 Sayılı RK Kanunu (1,2) maddelerinde kurumun görevleri sıralanmaktadır bunlar;

- Mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek,
- Piyasada rekabeti önemli ölçüde azaltacak birleşme ve devralma niteliğindeki her türlü hukuki işlem ve davranışlar, rekabetin korunmasına yönelik tedbir, tespit, düzenleme ve denetlemeye ilişkin işlemleri gerçekleştirmek ve bu amaç doğrultusunda gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabeti korunmasını sağlamak olarak gerçekleşmektedir.

Bunların sonucunda mal ve hizmet piyasalarındaki rekabetçi sürecin korunması yoluyla toplumsal refahı artırmaktır.

4.1 Rekabet Kurulu Görev ve Yetkileri

RK Kanunu 27. Maddesinde kurulun görev ve yetkileri 14 (on dört) bent halinde sıralanmaktadır. Kurulun idari boyutta alabileceği hukuki tedbirler ve düzenlemeler de yine *RK Kanunu 27. Maddesinde* yer almaktadır. Kurumun en yetkili olan mercii konumunda olan Kurulun RK Kanununda yasaklanan faaliyetler ve hukuki işlemler hakkında, başvuru üzerine veya resen inceleme, araştırma ve soruşturma yapma hakkına sahiptir.

- Yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda hukukun ihlal edildiği tespit edilirse, bu ihlallere son verilmesi ve gereken tedbirlerin alınması amacıyla sorumlu olan kişilere *idari para cezası* uygulanmaktadır. Kurul ilgililerin muafiyet ve menfi tespit taleplerini değerlendirerek, uygun olan anlaşmalara *muafiyet ve menfi tespit belgesi* vermektedir. Buna örnek olarak; 06.04.2017 tarihinde; Turkcell Satış ve Dağıtım Hizmetleri A.Ş. ile KVK Teknoloji Ürünleri ve Tic. A.Ş. ve Genpa Telekomünikasyon ve İletişim Hizmetleri Sanayi (San.) ve Tic. A.Ş. arasında Distribütörlük ve Cihaz İşbirliği Sözleşmesi'ne muafiyet tanınması talebi görüşülmüş ve karara bağlanmıştır. Buna göre; Turkcell Satış ile KVK ve Genpa Arasındaki akdedilen Distribütörlük ve Cihaz İşbirliği Sözleşmesi'ne 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesine aykırılık teşkil etmesi nedeniyle *menfi tespit belgesi verilemeyeceğine* ancak Distribütörlük ve Cihaz İşbirliği Sözleşmesi'ne 4054 sayılı Kanun'un 5. maddesinde sayılan koşulların tamamını karşılaması nedeniyle sözleşme süresince *muafiyet tanınabileceği* sonuç ve kanaatine ulaşılmıştır.

- Kurul, uygun bulduğu takdirde *birleşme ve devralmalara izin vermektedir*. Buna örnek olarak; 06.04.2017 tarihinde; Zet Farma Lojistik Hizmetleri San. Tic. A.Ş.'nin (ZET FARMA) hisselerinin tamamının Kühne+Nagel Nakliyat Ltd. Şti. (K+N Türkiye) tarafından devralınmasına ilişkin talep doğrultusunda düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre karar verilmiştir. Buna göre; bildirim konusu işlemin 4054 sayılı Kanun'un 7. maddesi ve bu maddeye dayanılarak çıkarılan 2010/4 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ kapsamında izne tabi olduğuna; işlem sonucunda aynı Kanun maddesinde yasaklanan nitelikte hakim durum yaratılmasının veya mevcut hakim durumun güçlendirilmesinin ve böylece rekabetin önemli ölçüde azaltılmasının söz konusu olmaması nedeniyle işleme izin verilmesine, oybirliği ile karar verilmiştir.
- Kurul, RK Kanununun uygulanması ile ilgili olarak *tebliğler çıkarabilir* ve gerekli düzenlemeleri yapabilmektedir.

RK Kanunu (14, 15) Maddelerinde sırasıyla *Kurulun bilgi isteme, yerinde inceleme* ile ilgili hükümlerine yer verilerek ve kanun hükümlerini ihlal edenler için nasıl bir yaptırım metodu uygulandığına vurgu yapılmaktadır. Buna göre; rekabet Kurulu RK Kanunun kendisine vermiş olduğu görevleri yerine getirebilmek amacıyla çeşitli ve ayrıntılı bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Gerekli bilgileri ilk olarak ilgili teşebbüs ve teşebbüs birliklerinden sağlamaktadır. Ayrıca, özel teşebbüsler ile kamu kuruluşlarından da bazı bilgi ve belgeleri istemektedir. Bu kamu kuruluşları ve özel teşebbüsler ile ilgili olan taraflar da Kurul'un bilgi ve belge talebini geri çevirememektedirler. İlgili taraflar ise istenilen bilgileri vermeyi reddettiklerinde veya vermediklerinde ya da sözlü veya yazılı açıklamadan kaçındıkları durumlarda veya gayrimenkulleri üzerinde inceleme yapılmasına razı olmadıklarında ayrıca *idari para cezasına* da çarptırılacaklardır.

4.2 İdari Para Cezaları

RK Kanunu (16, 17, 18 ve 19) Maddelerinde sırasıyla *idari para cezası, nispi idari para cezası, verilen para cezalarının niteliği ve uygulanması, para cezaları ve süreli para cezalarında zamanaşımı* ile ilgili hükümlere yer verilmiştir. Buna göre;

Madde iki tür *para cezası* düzenlemektedir. *Para cezasıyla* cezalandırılmış olan fiiller bilerek veya ihmalen işlenmiş olabilmektedir. Teşebbüsleri süresi içinde bildirimde bulunmaya teşvik etmek amacıyla bildirim süresi içinde yapılmış olan ihlallerle ilgili olarak Kurul karar verinceye kadar geçen uygulamalar için bu kanunu açıkça ihlal etmiyorsa para cezası verilmemektedir. Ancak, ilgili teşebbüsler bildirimde yer alandan başka ihlallerde de bulunmuşlarsa bunlar için para cezasını ortadan kaldıran herhangi bir hüküm söz konusu olmamaktadır. Para cezaları teşebbüs niteliğindeki gerçek kişilere, tüzel kişilerde tüzel kişiliğe, tüzel kişiliği olan teşebbüs birliklerinde tüzel kişiliğe, tüzel kişiliği olmayan teşebbüs birliklerinde bu birliği oluşturan üyelere verilmektedir. Ayrıca, sayılan tüzel kişilerin yönetim organlarında görev yapan gerçek kişilere de caydırıcılık bakımından şahısları adına *para cezası* ile yükümlü tutulabilecekleri belirtilmektedir. Buna örnek olarak; 23.02.2017 tarihinde Luxottica Gözlük Endüstrisi (End) Ticaret (Tic) Anonim Şirketi (A.Ş)

hakkında yürütülen ve soruşturma kapsamında Luxottica Gözlük End. ve Tic. A.Ş. tarafından sunulan yanıtların yanlış ve/veya yanıltıcı bilgi kapsamında yer alması sebebiyle 4054 sayılı RK Kanunu 16. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında yanıltıcı bilgi olarak kabul edilmesi ve teşebbüse aynı maddenin ilgili fıkrası kapsamında Luxottica Gözlük End. ve Tic. A.Ş.'ye 1.672.647,11 TL idari para cezası uygulanması gerektiği sonuç ve kanatine ulaşılmıştır. Aşağıdaki Tablo 4'de Rekabet Kurumu tarafından uygulanan idari para cezası örnekleri yer almaktadır.

Tablo 4. Rekabet Kurumu Tarafından Uygulanan İdari Para Cezası Örnekleri

Karar Tarihi	Yaptırım	Ceza Sebebi	Ceza Kesilen Taraf	Ceza Miktarı
23.02.2017	İdari Para Cezası	Yanlış/Yanıltıcı bilgi sunmak	Luxottica Gözlük End. Tic. A.Ş.	1.672.647,11 TL
28.02.2017	İdari Para Cezası	R.K tarafından istenilen bilgi/belgelerin istenilen zamanda verilmemesi	Rize Ses Seyahat ve Tic. A.Ş.	18.377 TL
06.12.2016	İdari Para Cezası	Ruhsatlı olmayan ya da ruhsatı olupta çeşitli nedenlerle piyasaya sürülmeyen ilaçların yurtdışından temin edilmesi ile hakim durumunu kötüye kullanmak	Türk Eczacıları Birliği	18.062.307,32
05.01.2017	İdari Para Cezası	Sunulan rezervasyon hizmeti kapsamındaki "en iyi fiyat garantisi" uygulamasının 4054 sayılı Kanun'un 4 ve 6. maddelerini ihlal etmesi	Booking.com B.V.	2.543.992,85 TL
09.06.2016	İdari Para Cezası	Yapılan tesis paylaşımı başvurularını geciktirmek, zorlaştırmak ve/veya engellemek suretiyle 4054 sayılı Kanun'u ihlal etmesi	Türk Telekomünikasyon A.Ş.	33.983.792,76 TL

Kaynak: <http://www.rekabet.gov.tr/tr-TR/Gerekceli-Kurul-Karar-Listesi>

Kurulun aldığı tedbirleri ve kararları uygulayabilmesi açısından *RK Kanunu 16. Maddesinde* düzenlenen başka bir zorlayıcı güce ihtiyacı vardır ibaresidir. Bu öyle bir zorlama olmalıdır ki teşebbüs, bir an önce bu karara ve tedbire uymakta menfaat sağlamalıdır. Bunu sağlayacak en iyi yöntem ise, karara ya da tedbire uyulmadan geçen her gün için belirli bir *para cezası* uygulamaktır. Bununla teşebbüslerin kararlara bir an önce uymalarına teşvik edilmeleri amaçlanmaktadır. *RK Kanunu 16 ve 17. Maddelerinde* yer alan *para cezalarının* hukuki anlamda ceza olmadığı, *idari para cezası* olduğu vurgulanmaktadır. *Para cezaları* bu kanuna aykırı hareket eden tarafların hepsine ayrı ayrı uygulanmaktadır. *Sürelî para cezalarının* ne zamana kadar devam edeceğine ilişkin olarak maddeye eklenen hükümle birlikte, tarafların karar aleyhine yargı yoluna gitmeleri halinde bu cezalara ilişkin mahkemenin yürütmeyi durdurma kararı vermesi halinde cezanın mahkemeye başvuru anından sonra işlemeyeceği, ancak başvuru anına kadar geçen süre için ceza verilebileceği açıkça belirtilmektedir. Ayrıca Rekabet Kurulu'nun almış olduğu nihai kararlara, tedbir kararlarına ve idari para cezalarına karşı iptal davaları ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülmektedir (Toftar, 2012: 41). Bir ihlal hakkında Kurul'un *para cezası* ve *sürelî para cezası verme* yetkisinin belirli bir süre ile sınırlanması yasal belirliliğin ve yasal güvenliğin sağlanması bakımından gerekli görülmektedir. Dolayısıyla, maddede Kurul'un *idari para cezası* ve *sürelî para cezası* verebileceği zamanaşımı süreleri ve bu süreleri kesen haller de düzenlenmiştir.

Son olarak *RK Kanunu 64. Maddede* idari para cezalarının belirtilen 16. ve 17. *Maddelerindeki* esaslar bakımından yayımı tarihinden bir yıl sonra, diğer maddelerde yer alan cezaların ise yayımı tarihinde işleme konulacağı vurgulanmaktadır.

4.3 Yönetmelikler

RK Kanunu 62. Maddesi uyarınca Rekabet Kurulu tarafından hazırlanan, Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe giren yönetmelikler hakkındaki hükümleri ifade etmektedir. Buna göre;

- RK Kanununda belirtilenlerin dışında, Kurumun yetkilerini kullanışı,
- Yönetim ve çalışma esaslarını, gelirlerinin tahsilini, giderlerinin yapılmasını ve bu işlemlerin denetlenmesinde uygulanacak olan usül ve esaslar ile aylık ücretlerde yapılacak olan değişiklik esaslarını,
- Yabancı uzman çalıştırılmasına ilişkin esasları,
- Kurumun satın alacağı menkul ve gayrimenkullerin alımına ve ihale usülüne ilişkin düzenlemeleri ve Kurumun muhasebe sistemine ilişkin hükümleri kurulca hazırlanacak olan ve Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulacak olan yönetmeliklerde düzenleneceği vurgulanmaktadır.

4.4 Rekabet Kurumu Genel Önlemleri

Aşağıdaki Tablo 5'te RK'nın rekabeti bozucu ve yasak olarak görülen her türlü iş ve eylemleri önlemek amacıyla uygulamış olduğu yöntemler ve hukuki dayanakları görülmektedir. Buna göre;

- RK rekabeti bozucu adil olmayan ve aldatıcı, haksız rekabete yol açan ve kendi kanununun 4. Maddesinde yer alan yasak olan fiillerin piyasada vuku bulması durumunda, sorumlu olan tarafları idari para cezası, nispi para cezası gibi caydırıcı yollarla cezalandırmaktadır. Bu hukuki yaptırım gücünü ise kendi kanununun 16 ve 17'nci maddelerinden almaktadır.
- RK piyasada yer alan ve kendilerine gerekli olan teşebbüslere muafiyet ve menfi tespit belgesi vermek, şirket birleşmelerine ve devralmalarına izin vermek, tebliğ çıkarmak ve Bakanlar Kurulu onayı ile yönetmelik çıkarmak gibi yetkilere de haizdir. RK bunları yaparken hukuki yaptırım gücünü ise kendi kanununun 8, 27(d), 27(g) ve 62'nci maddelerinden elde etmektedir.

Tablo 5. Rekabet Kurumu Hukuki Boyutta Gerçekleştirilen İşlemler ve Düzenlemeler

REKABET KURUMU	
Hukuki Boyutta Gerçekleştirilen İşlemler ve Düzenlemeler	Yer Aldığı Kanun Dayanağı
İdari Para Cezası	RK Kanunu Madde 16
Nispi Para Cezası	RK Kanunu Madde 17
Muafiyet ve Menfi Tespit Belgesi Vermek	RK Kanunu Madde 8
Birleşme ve Devralmalara İzin Vermek	RK Kanunu Madde 27(d)
Tebliğ Çıkarmak	RK Kanunu Madde 27(g)
Bakanlar Kurulunun Onayı ile Yönetmelik Çıkarmak	RK Kanunu Madde 62

5. Sonuç

Genel olarak bugün, başta ABD ekonomisi olmak üzere birçok dünya ülkesi ekonomilerinde geçerli olan sistem piyasa ekonomileridir. Pazar ekonomisi olarak ta adlandırılan piyasa ekonomisi; piyasada yer alan aktörlerin piyasadaki tutum ve davranışlarına göre yönlendirilmekte olup merkezi hükümetin etkilerinden arındırılmış bir şekilde çalışmaktadır.

Piyasa ekonomisine işlerlik kazandıran en önemli etken ise “rekabet” olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojik gelişme ve ilerlemenin sağlanabilmesi, piyasada daha kaliteli ürün ve hizmet tedarik edilebilmesi piyasada iyi işlerlik kazandırılmış olan rekabet ile mümkün olabilmektedir.

Piyasada yer alan bazı aktörler rekabeti bozucu faaliyetlerde bulunarak gerek tüketicilere daha kötü hizmet sunmakta gerekse de piyasa ekonomisi içindeki diğer aktörlerinde bundan zarar görmesine sebep olmaktadır. Rekabetin adil olmayan ve aldatıcı etkilerinden zarar gören aktörlerin hakkını korumak amacıyla piyasa üstü bir otoriteye ihtiyaç duyulmaktadır.

ABD’de piyasa içinde meydana gelebilecek olan rekabeti olumsuz yönde etkileyen iş ve eylemlere müdahale etmek, gerekli tedbirleri ve önlemleri alarak düzenleme yapma yetkisi FTC’ ye verilmiştir. FTC iki önemli bürodan meydana gelmektedir. İlki “rekabet bürosu”, ikincisi ise “tüketiciyi koruma” bürosudur. Rekabet bürosu, ekonomide rekabeti olumsuz yönde etkileyen tekelciliğe karşı (anti-tröst) faaliyette bulunmaktadır. Tüketiciyi Koruma

Bürosu ise tüketicileri, firmaların yanıltıcı ve aldatıcı her türlü iş ve işlemlerinden korumak amacıyla faaliyet göstermektedir.

Gerek anti-tröstlere gerekse de tüketici koruma amaçlı olarak FTC' nin çok güçlü bir hukuki zemine sahip olduğunu görmekteyiz. FTC, tüketicileri koruma amaçlı uygulamış veya uygulatmış olduğu idari ve adli uygulamaları olduğu gibi anti-tröst uygulamaları açısından da gerek idari gerekse de adli uygulamaları gerçekleştirme yetkisine haizdir.

Sonuç olarak, RK ve FTC' nin hukuki zeminleri ele alınacak olursa;

- RK'nın Anayasanın 167. Maddesinde yer alan devletin rekabeti bozucu eylemlere karşı müdahale etme yetkisinin olduğu dışında ve kendi kanunu dışında başka bir hukuki zeminin olmadığı görülmektedir.
- RK kanununun Borçlar Kanunu ve Tebligat Kanunu gibi diğer kanunlar ile ilişki olması RK'nın güçlü bir hukuksal zemine sahip olduğunu göstermemektedir.
- Güçlü bir hukuksal zemine sahip olabilmesi için Anayasal hak ve güvenceler ile teminat altına alınmış olması gerekmektedir.
- FTC ise, gerek kendi kanunları ile gerekse de ABD Anayasasında yer alan kanunlar ile sıkı sıkıya bağlı durumdadır.
- Ayrıca, FTC'nin piyasada tüketicileri korumak için ayrı anti-tröst oluşumların engellenmesi için ayrı kanunlarına sahip olması ve her bir kanunun Anayasal güç ile desteklenmesi FTC'yi çok daha güçlü hale getirerek kuruma işlerlik kazandırmaktadır.

FTC için olumsuz sayılabilecek durum ise kurul üyelerinin ABD Başkanı tarafından seçilmesi ve kurul üyelerinden herhangi birinin verimsiz olması durumunda yine ABD Başkanı tarafından görevden alınması olarak gösterilebilmektedir. Kurul üyelerinin atanmasında, ABD Başkanının her ne kadar senatonun fikrini almasına rağmen politik bir aktör olan ABD Başkanının kararının politize edilip edilmediği akıllarda soru işareti bırakmaktadır.

KAYNAKÇA

- BAHRAN, G. (2002). Özerk Kurumlar Hakkında Rapor. *Sayıştay Dergisi*, 46-47, 113-141.
- HAMZAOĞLU, E. (2013). *Rekabet Kurulu'nun İnceleme ve Araştırmalarında İzlediği Usul*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Başkent Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı: Ankara
- HOVENKAMP, J. (2010). The Federal Trade Commission and The Sherman Act. *Florida Law Review*, 62, 1-23.
- JOSKOW, P. (2005). Regulation of Natural Monopolies. *Center for Energy Environmental Policy Research*, <https://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/45038/2005-008.pdf?sequence=1> adresinden erişildi (ET:20.05.2017)
- KARAKAŞ, M. (2008). Devletin Düzenleyici Rolü ve Türkiye’de Bağımsız İdari Otoriteler. *Maliye Dergisi*, 154, 99-120.
- KESTANE, D. (2002). Kamu Kesiminde İdari Kuruluşların Genel Görünümü ve İdari Yapıda Yeni Organizasyonlar Olarak Bağımsız İdari Otoriteler (Üst Kurullar). *Maliye Dergisi*, 139, 1-23
- MONTOYA, A. ve TRİLLAS, F. (2013). Independent Regulators: Theory, Evidence and Reform Proposals. <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/14636691311327115> adresinden erişildi. (ET:20.04.2017)
- ÖZTÜRK, E. (2003). *Türk İdare Sisteminde Rekabet Kurumunun Yeri ve Diğer Görev ve İşlevleri*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya
- PİŞKİN, R. (2010). *Türkiye’de Düzenleyici Kurumlar ve Üst Kurulların Bağımsız İdari Otoritelerle Karşılaştırılması*. Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara,2003
- SOBACI, Z. (2006). Türk İdari Teşkilatındaki “Adalar”: Bağımsız İdari Otoriteler”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 55, 157-180
- TOFTAR, A.T. (2012). *Rekabet Kurumu'nun İnceleme ve Karar Verme Usulü*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul
- TUTAL, E. (2014). Bağımsız İdari Otoriteler Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve 6112 Sayılı Kanun. *Adalet Dergisi*, 48, 26-47
- TÜSİAD. (2002). Bağımsız Düzenleyici Kurumlar ve Türkiye Uygulaması. <http://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/1883-bagimsiz-duzenleyici-kurumlar-ve-turki-ye-uygulamasi> adresinden erişildi. (ET:30.05.2017)